

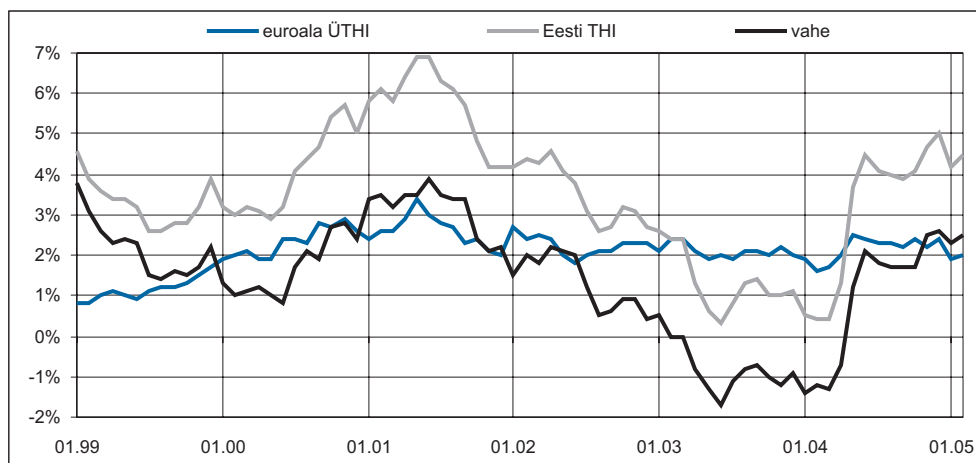
III INFLATSIION

Tarbijahinnaindeks

Tarbijahindade kasv kiirenes 2004. aastal 3,0%ni. 2003. aastal oli see saavutanud senisest madalaima inflatsioonitaseme (1,3%), mida enamjaolt tingisid erakordsed tegurid toiduainete ja mootorikütuse suure odavnemise ning olulise riiklikult reguleeritud hindade tõusu puudumise näol. Erakordsete tegurite toime hajumise tõttu oligi inflatsioonimäära tõus 2004. aastal ootuspärane. Kui 2003. aastal odavnesid toiduained aastaga 0,6%, siis 2004. aastal oli tegu 3,7%se kasvuga. Tänu selle komponendi suurele osakaalule tarbija ostukorvis oli see ka kõige mõjukam üldise inflatsioonimäära tõusu põhjustaja.

Lisaks turujõududele kiirendasid hinnakasvu ka Euroopa Liiduga liitumise hetkele ajastatud majanduspoliitilised sammud, sh mõnede aktsiisimaksude tõstmine ja ühtse väliskaubandus- ja põllumajanduspoliitika põhimõtete ülevõtmine. Ainuüksi suhkru kaubandusrežiimi muutumisega seotud 2,6kordne kallinemine tingis üldise tarbijahinna kasvumäära tõusu 0,7 protsendipunkti. Mootorikütuse kallinemise kiirenemine suurendas inflatsioonimäära näitajat 0,9 protsendipunkti võrra ja oli lisaks maailmaturu hindadele tingitud ka aktsiisimaksude tõstmisest.

Siiski kujunes Eesti inflatsioonitempo 2004. aastal vaid 0,8 protsendipunkti võrra kiiremaks kui euroalal – viimase kahe aasta jooksul oli nende piirkondade tarbijahindade kasv peaaegu täpselt ühesugune (euroalal kasvasid hinnad kahe aastaga 4,3%, Eestis 4,4%; vt joonis 3.1).

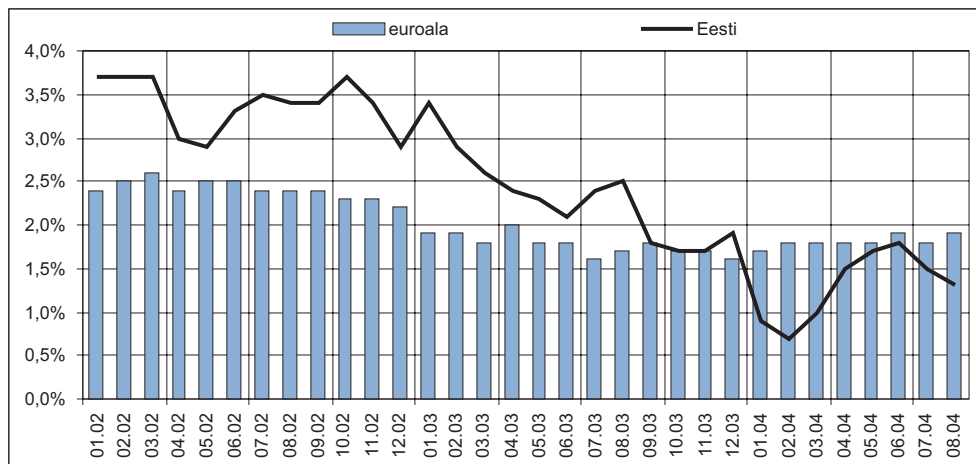

Joonis 3.1. Eesti ja euroala tarbijahindade aastakasv

Alusinflatsiooni osas, mida Eurostat arvutab, lahutades võrreldava meetodika alusel koostatud ühtlustatud tarbijahinnaindeksi (ÜTHI)¹ kaaludena kasutatavatest ostukorvidest toidu, alkoholi, tubaka ja energia komponendid, hinnatõusu kiirenemist Eestis 2004. aastal ei toimunud. Hoopis vastupidi – suundumus oli siin alanev ja aasta keskmiseks hinnakasvuks kujunes 1,4% (2003. aastal 2,3%). Kui tavapäraselt ületab see näitaja euroala oma (mis on toimiva hindade lähe-

¹ Eesti Statistikaamet kasutab terminit *tarbijahindade harmoneeritud indeks* (THHI).

nemise nähtus), siis 2004. aastal jäi see euroala vastavale näitajale 0,4 protsendipunktiga alla. Ka 2005. aasta alguskuudel ei ole selle näitaja dünaamikas muutusi toimunud (vt joonis 3.2).

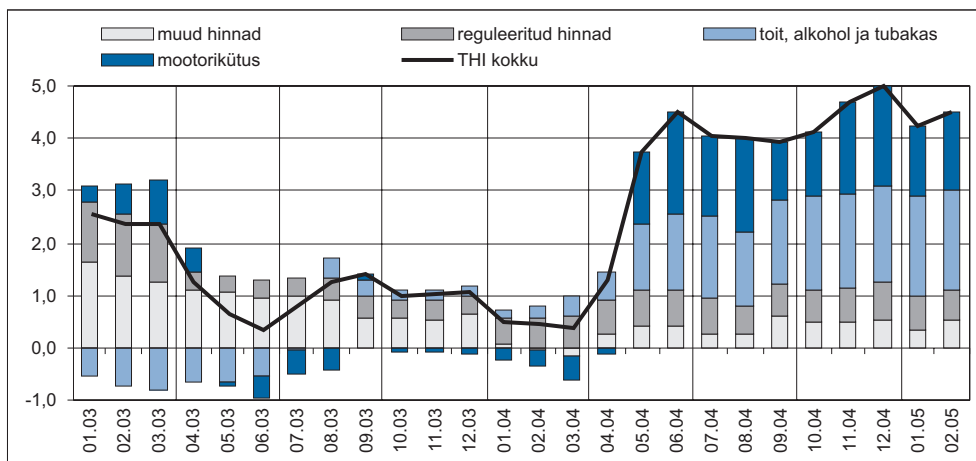

Joonis 3.2. Tarbijahinna alusinflatsioon (kõik komponendid, v.a toit, alkohol, tubakas, energia)

Allikas: Eurostat

Eesti inflatsiooni kiirenemine 2004. aastal ei olnud seega tingitud sisemaistest survetest, mis avaldusid eelmise aastaga võrreldes isegi nõrgemalt. Sellest annab tunnistust teenuste hinnakasvu aeglustumine 1 protsendipunkti võrra (3,3%ni).

Ka riiklikult reguleeritud hindade kasv jäi peaaegu eelneva aasta tasemele ning muude hüviste hinnakasv mullusel aastal aeglustus (vt joonis 3.3).

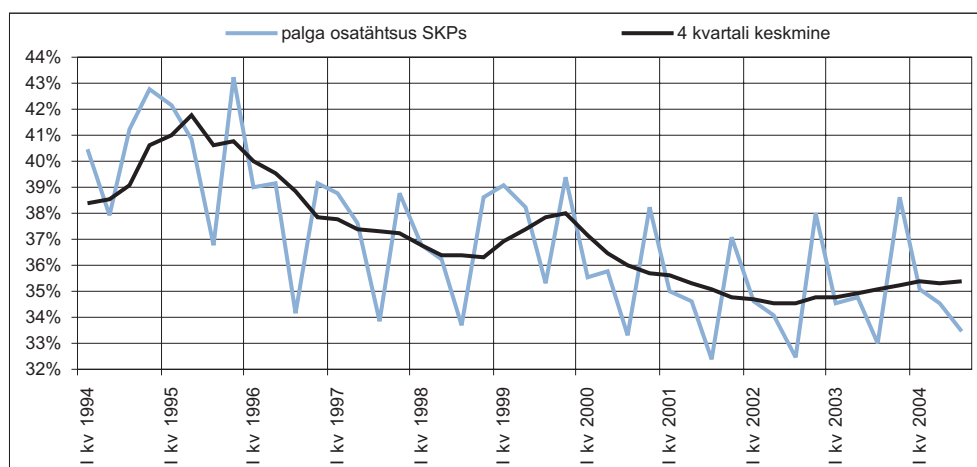
Joonis 3.3. Komponentide absoluutsed mõjuulatused THI kasvus (protsendipunktides)

2005. aasta jaanuaris muudeti tavakohaselt tarbijahinnaindeksi (THI) aluseks olevate osakaalude struktuuri, viies sisse aasta jooksul toimunud muutusi, mis on tingitud nii uute hüviste lisandumisest, tarbimismahtude muutustest kui ka hindade ebaühtlasest kasvust. Näiteks eelneval aastal suhteliselt vähe kallinenud elektri, gaasi ja soojusenergia osatähtsus vähenes 0,8 protsendipunkti võrra, palju kallinenud mootorikütuse osakaal suurenes 0,5 protsendipunkti võrra ning suureneva tarbimismahuga mobiilsideteenuste osatähtsus kasvas 2005. a 0,4 protsendipunkti võrra. THI osakaalude struktuuri muutmise tagajärjel on komponentide

osatahtsus mõneti muutunud: näiteks eluasemega seotud kulutuste osatahtsus vähenes 1,3 protsendipunkti, transpordi ja side oma tõusis 0,3 protsendipunkti, väljaspool kodu söömise osatahtsus tõusis 0,6 protsendipunkti võrra. Kokkuvõttes muutus Eesti THI korv veidi rohkem euroala ÜTHI keskmise korvi sarnaseks.

Tööjõukulud

2004. aasta IV kvartali keskmine brutokuupalk oli 7704 krooni ehk 8,1% kõrgem kui eelmise aasta samas kvartalis; keskmine brutotunnipalga tõus oli aeglasem, ulatudes 6,3%ni (vt ka joonis 3.4). Kiireim palgatõus nii kuises kui tunnises arvestuses oli väiksema arvuga töötajatega harudest metsanduses (vastavalt 25,5% ja 26,3%) ning põllumajanduses (vastavalt 16,7% ja 13,6%).

Joonis 3.4. Palgakulude osatähtsus SKP struktuuris

Kuupalga tõus oli kiire ka riigisektoris: hariduses 13,1%, tervishoius ja sotsiaalhoolekandes 11,5% ning muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteeninduse alal 15,2%. Avalikus halduses ületas keskmine brutokuupalk esmakordselt 10 000 krooni piiri. Tunnipalga kasv riigisektoris oli brutokuupalga kasvust aeglasem ning jäi 10% lähedale. Kui keskmine brutotunnipalk sisaldab ainult tasu töötatud aja eest, siis keskmisesse brutopalka arvestatakse tasu nii tegelikult töötatud kui ka mittetöötatud aja eest ehk keskmise töötasu alusel arvatud tasud, preemiad ja kompensatsioonid (nt palga säilitamine puhkuse ajaks). Keskmisest brutotunnipalgast 1,8 protsendipunkti võrra kiirem keskmine brutokuupalga tõus oli suure ulatuses tingitud mittetöötatud aja eest saadava tasu suurenemisest ja seda eelkõige avalikus sektoris ja finantsvahenduses. Teistes enamasti eraomanikele kuuluvates ettevõtetes preemiate maksmine IV kvartalis vähenes. Kas tegemist võis olla teatud maksude "optimeerimisega", kus jaanuarikuusse lükatud preemiate maksmine annab tänu alanenud tulumaksu määrale täiendava efekti, näitavad järgmiste kuude andmed.

Palgatõus oli kiireim kohaliku omavalitsuse haldusalas (12,3%), madalaim aga välisomanikele kuuluvates ettevõtetes (5,1%). Alla 50 töötajaga ettevõtetes tõusis brutokuupalk 5,3% ja brutotunnipalk 4,6% eelmise aasta IV kvartaliga võrreldes.

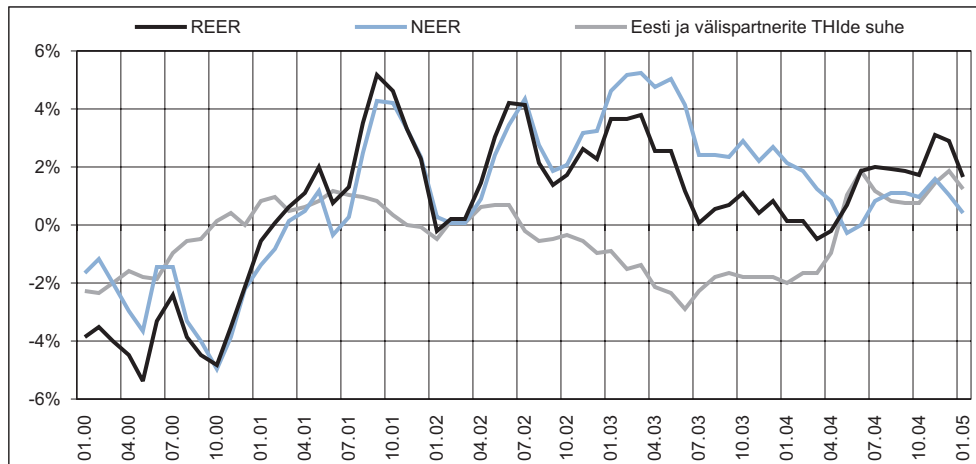
2004. aasta keskmine palga eripäraks kujunes olukord, kus aeglustunud brutokuupalga kasvuga (2003. a 9,7%lt 7,8%le) ei kaasnud samaulatuslikku netokuupalga kasvu aeglustumist. Tänu 2004. aasta jaanuarist tulumaksuvaba miinimumi määra tõstmisele ületas keskmine netokuupalga kasvumäär brutopalka oma ca ühe protsendipunktiga ning üheksa kuu kokkuvõttes jäi netopalka

kasv (8,8%) eelneva aasta omaga samale tasemele. Teisisõnu andis tulumaksuvaba miinimumi määra tõstmine mullusel aastal töandjatele võimaluse pidurdada tööjookulude kasvu töötajate olukorda halvendamata. Töötajate kättesaadava netopalgaga kasv ei aeglustunud.

Arvestades toimunud hõive vähenemist IV kvartalis, oli palgakasv rohkem kooskõlas ka tööjõu tootlikkuse kasvuga. Inflatsiooni kiirenemise tõttu IV kvartalis oli reaalne brutopalgatõus viimase kaheksa aasta madalaim, jäädes 3,3% tasemele. Reaalpalgatõus viitab suurema tõenäosusega tööjõu ühiku reaalinna kahanemisele IV kvartalis.

Krooni reaalkurs

Kuigi Eesti inflatsioonitempo kiirenes 2004. aastal eelneva aastaga võrreldes, aeglustus Eesti Panga poolt arvatava krooni reaalse efektiivse vahetuskursi² kallinemise kiirus 0,4 protsendipunkti võrra. Aasta keskmisena tõusis Eesti krooni reaalkurs meie väliskaubanduse peamiste partnerite valuutade suhtes vaid 1,3%, samas kui 2003. aastal oli kallinemine 1,7% (vt joonis 3.5).

Joonis 3.5. Eesti krooni reaalkursi muut

Vaadeldes reaalkursi muutumise põhjuseid 2004. aastal, osutub, et kaubanduspartnerite lõikes kallines kroon tööstusriikide valuutade suhtes keskmiselt 2,6%, kuid odavnes samas uute Euroopa Liidu liikmesriikide ja Venemaa suhtes 1,9%. Määravaks oli siin inflatsiooni kiirenemine euroalaga võrreldes ning ka krooni kallinemine dollari suhtes ligi 10%. Viimase ulatus oli küll ligi kaks korda väiksem kui 2003. aastal.

2005. aasta jaanuaris aga kiirenes krooni reaalkursi kallinemine eelmise aasta jaanuariga võrreldes juba 1,6%ni. Võrreldes aastatagusega muutus suuresti seda tinginud tegurite mõjuulatus. Kui 2004. aasta jaanuaris mõjutas reaalkursi kõige enam nominaalkurs, mis kallines eelneva aasta sama perioodiga võrreldes 2,1% peamiselt dollari 18,8%se odavnemise tõttu euro suhtes, siis 2005. aasta jaanuaris kallines kroon nominaalselt ainult 0,4% (võrreldes 2004. aasta jaanuariga). Sealjuures jätkas dollar küll odavnemist, kuid märksa väiksemas ulatuses – aastaga vaid 4,1%. Peamine reaalkursi tõusu põhjus 2005. aasta algul oli seega kiirenenud inflatsioonitempo, mis viis krooni reaalkursi 2,3%se kallinemiseni euro suhtes.

² Krooni reaalse efektiivse vahetuskursi (REER) indeks kirjeldab krooni vahetuskursi muutusi Eesti üheksa peamise kaubanduspartneri valuutade suhtes ning Eesti tarbijahindade muutusi nende kaubanduspartnerite tarbijahindade muutuste suhtes. Põhineb Eesti väliskaubanduskäibe struktuuril.

Kaubanduspartnerite lõikes odavnes krooni reaalkurss 2005. aasta jaanuaris Euroopa Liidu uute liikmesriikide ja Venemaa valuutade suhtes keskmiselt 2,8% (eelmise aasta sama kuuga võrreldes) ning see oli peamiselt tingitud krooni reaalkursi 6,6%sest odavnemisest Vene rubla suhtes. Leedu liti suhtes kallines krooni reaalkurss jaanuaris 1,4%, mille põhjuseks oli Eesti hindade kiirem kasv (nominaalkursi muutumist ei toimunud, sest mõlemad valuutad on euroga jäigalt seotud). Lati nominaalkurss krooni suhtes aga alanes USA dollari mõjul aastaga 3,8%³, mis vaatamata Läti kõrgemale inflatsioonitasemele (jaanuaris oli aastane muut Lätis 6,6%, Eestis 4,2%) tingis krooni reaalse kallinemise lati suhtes aastaga 1,5%.

Kokkuvõtteks võib öelda, et 2004. aastal neutraliseeris Eesti inflatsiooni kiirenemise euroala suhtes ja krooni kallinemise dollari suhtes krooni reaalkursi odavnemine Venemaa ja uute Euroopa Liidu liikmesriikide valuutade suhtes. Aasta lõpul ja 2005. aasta algul reaalkursi kallinemine kiirenes. 2005. aasta jaanuaris tõusis krooni reaalkurss tööstusriikide valuutade suhtes peamiselt inflatsioonitaseme erinevuse tõttu.

³Kuigi alates käesoleva aasta jaanuarist fikseeris Läti lati kurssi euro suhtes, mõjutab 2004. aasta jooksul toimunud areng ka käesoleva aasta näitajaid.